

Innspill til Ekspertgruppen for barn og unge med behov for særskilt tilrettelegging

Statped takker for konstruktivt møte med ekspertgruppen og for muligheten til å bidra med skriftlige innspill. Innledningsvis viser vi til e-post datert 18. oktober 2017 med en bestilling på statistikk som viser noe av Statpeds tjenesteleveranser. Statistikken ligger vedlagt. Videre viser vi til tidligere innspill datert 5. mai 2017.

Statpeds mål

Statpeds samfunnsmandat er å bidra til at barn, unge og voksne kan ta del i utdanning, arbeid og samfunnsliv. Videre skal Statped bidra til at de overordnede sektormålene for barnehagen og grunnsopplæringen nås. Stortinget fastsetter overordnede mål for Statped gjennom de årlige budsjettproposisjonene. I 2017 skal Statped:

- Være en tydelig og tilgjengelig yter av spesialpedagogiske tjenester til kommuner og fylkeskommuner. Alle kommuner og fylkeskommuner skal få likeverdig tilgang til tjenester fra Statped.
- Videreutvikle spisskompetanse innen de fastsatte spesialpedagogiske fagområdene og være en bidragsyter til kunnskaps- og kompetansespredning om likeverdig, tilpasset og inkluderende opplæring på disse områdene.
- Arbeide ut fra en helhetlig FoU-strategi for prioritering av områder for forskings- og utviklingsarbeid på det spesialpedagogiske området, forankret i et samarbeid med universiteter og høyskoler.

Sammen med disse hovedmålene og føringer i årlige tildelingsbrev er Statpeds målbilde et viktig strategisk dokument for vår virksomhet og aktivitet. I målbildet beskriver vi seks innsatsområder hvor inkluderingsperspektivet får en sentral plass i perioden 2017–2022. Med utgangspunkt i disse seks innsatsområdene legger vi i dette notatet frem noen betraktninger rundt Statpeds rolle og medvirkning til å nå målene for opplæringssektoren, og de utfordringer og muligheter vi ser i sektoren i årene framover.

I tillegg til arbeidet innenfor spesialpedagogiske områder jobber vi med ASK (alternativ supplerende kommunikasjon) og tegnspråk, og følger opp oppdragsbrev på disse områdene.

Vi samhandler med andre aktører - Samarbeid mellom kommuner og Statped *Avtaler*

Rammeavtaler med kommuner og fylkeskommuner er ett av virkemidlene som er initiert for å tydeliggjøre ansvars – og oppgavedelingen mellom Statped og kommuner/fylkeskommuner. Ved 2. tertial 2017 hadde Statped inngått rammeavtaler med 84 prosent av kommuner og fylkeskommuner. I tillegg til rammeavtalene utarbeides samarbeidsavtaler som benyttes for å skape struktur og forutsigbarhet i det løpende samarbeidet mellom Statped og PPT. Samarbeidsavtalene skal bidra til å konkretisere samarbeidet og sikre tjenester som er tilpasset den enkelte brukers/kommunens behov, og legge grunnlag for en tydelig og avklart oppgavedeling i tjenesteytingen. Samarbeidsavtaler benyttes også der hvor det skal gis systembaserte tjenester til en eller flere kommuner.

Avtalene er viktige virkemidler i arbeidet med å heve kompetansen i kommunen og PP – tjenesten, og gir muligheter for langsiktige og planmessige tiltak, der kommunens behov og Statpeds kompetanse møtes og avklares. Allikevel er potensialet for å styrke samarbeidet mellom kommunene/fylkeskommunene og Statped fortsatt tilstede. Fremover vil vi arbeide videre for ytterligere å tydeliggjøre ansvars- og oppgavedelingen mellom PPT og Statped.

Statped er kjent med at det er uklarhet i forholdet mellom individ- og systemtjenester i sektor og det er behov for å vurdere hvorvidt det behov for ett skille mellom individ- og systemsaker. Statped vil derfor se på hvordan søknad og tjenester kan innrettes uten denne inndelingen og hva som skal til for å tydeliggjøre hvordan innsatsen i skoler og barnehager kan beskrives på best måte. Dette vil kunne forenkle søknadsprosessen for PPT.

De fleste kommuner benytter Statpeds tjenester

Det er totalt kun 21 av 427 kommuner (per 2017 inkludert Svalbard) som ikke har søkt eller fått individbaserte tjenester fra Statped i løpet av årene 2014 t.o.m. okt. 2017. Disse 21 kommuner hadde i 2017 et gjennomsnittlig innbyggerantall på 2 226. Merk at disse kommunene imidlertid kan ha fått bistand fra Statped på annen måte (deltatt på kurs, deltatt i et PPT-nettverk hvor man kan ha drøftet anonyme o.l.). Se tabell 2.1 i vedlegg 1.

Samtidig som denne statistikken viser at de aller fleste kommuner drar nytte av Statped er vår erfaring at det er ulikheter i hvorvidt kommunene etterspør vår kompetanse i tilstrekkelig grad til å ivareta brukernes behov. Brukerorganisasjonene melder til Statped at det er store ulikheter i hvordan kommunene forvalter lov og forskrift, noe som bidrar til forskjeller i tjenestetilbudet i kommunene (*Nærskoleprinsippet og inkludering av barn med særskilte opplæringsbehov i grunnskolen*, Agenda Kaupang 2017).

En måte å imøtekomme ett variert kompetansebehov i kommunene er å etablere og forankre strukturer for et mer konkret samarbeid mellom kommunene og Statped.

Dette kan innebære at samarbeidet fortsatt vil bestå av kompetanseheving blant annet gjennom foredrag, kurs, konferanser og workshops, men at vi i større grad også bidrar med mer ressurskrevende tiltak. Dette kan være utviklingsarbeid med fokus på inkluderende praksis og prosessorientert veiledning, mer systematisk oppfølging, effektvurdering og tilbakemelding. Slike tiltak vil kreve mer ressurser, mer vil trolig ha bedre effekter for brukerne.

Overlappende mandat

Statped mener at et sterkere samarbeid mellom kommunalt og statlig nivå innen det spesialpedagogiske arbeidet er svært viktig for å sikre at kunnskap og kompetanse både gjøres kjent og tas i bruk i det store spennet av kommuner. Vi vurderer derfor hvordan avtalestrukturen og kommunedialogen kan formaliseres ytterligere slik at kommunene som samarbeidspartnere får tettere kontakt med Statped og mer direkte påvirkning på det tilbudet de mottar. I denne sammenheng bør alle kommuner og fylkeskommuner få et tilbud om et strukturert samarbeid med Statped, enten fylkesvis, regionvis i mindre områder eller unntaksvis som enkeltkommuner. Det samme gjelder fylkeskommunene.

Det er behov for å vurdere om Statped og PP-tjenestens mandat i for stor grad er overlappende og om det er behov for å justere mandatene slik at de i større grad kompletterer hverandre. I mandatet til PP-tjenesten bør det ligge en plikt til å innhente kompetanse de ikke selv innehar når det er nødvendig for å sikre at brukeren får riktig kompetanse.

Statped mener det er brukere som ikke får tilstrekkelig tilgang til kompetanse, og at Statped i flere sammenhenger enn i dag kunne bidratt med tjenester og kompetanseutviklingstiltak rundt om i landet. Vår vurdering er at dette forutsetter at Statped rolle formaliseres. Tjenestene Statped leverer er ikke lovhjemlet og Statped som virksomhet er ikke lovhjemlet. Vi mener det kan være aktuelt å vurdere hvordan tjenestene i større grad blir formalisert og forankret i et lovverk.

Teknologi – et redskap for inkludering

Statped ser gode muligheter ved å ta ulike former for teknologi i bruk. Digitale verktøy kan bety at elever med tilpasningsbehov i større grad kan ta del i opplæringen i klasserommet istedenfor å tas ut av klassen.

Ny teknologi utgjør et paradigmeskifte for elever med spesielle behov. Den teknologiske revolusjonen gir disse barna nye muligheter for tilpasning og tilrettelegging. Vanlige verktøy som alle bruker, har unike muligheter for å utnyttes og tilpasses slik at de blir gode inkluderende spesialpedagogiske verktøy.

Eksempelvis er hverdagslivet for en synshemmet elev totalt endret med mulighetene for å kunne navigere og innhente kunnskap som mobilteknologi, GPS og apper gir. For elever med lese- og skrivevansker skaper talestyring og digitale lese- og skriveverktøy en helt ny hverdag. Mobiltelefon og nettbrett er blitt uunnværlig støtte for å mestre skole og hverdagsliv, og skaper nye muligheter for inkludering og deltakelse.

Utfordringen er at det er lite kunnskap om disse mulighetene i barnehage og skole. Det kan være vanskelig å få oversikt over hvilke muligheter som finnes, følge med og skaffe seg den nødvendige kompetansen om metodikk og bruk.

Statped har som oppdrag å spre kunnskap om disse mulighetene og produsere gode tilrettelagte læringsressurser. Statped har potensiale og kapasitet til å bidra offensivt inn i kommunenes arbeid med å realisere digitaliseringsstrategi for grunnopplæringen (*Framtid, fornyelse og digitalisering 2017-2021*). I denne strategien har Statped fått en sentral oppgave med å bidra til kompetanseheving om hvordan digitale læremidler og hjelpemidler kan bidra til økt inkludering. Denne oppgaven vil ha høy prioritet fremover.

Statped lager oversikt over tilgjengelige digitale læringsressurser og hvordan disse kan utnyttes spesialpedagogisk. Vi tilbyr også rådgivning, veiledning og kompetanseheving om bruk av digitale læringsressurser og hvordan disse kan bidra til inkludering. For å styrke tilgangen til slik informasjon har vi utviklet en bedre oversikt og enklere tilgang til tilgjengelige læringsressurser på Statped.no. Vi publiserer også en rekke omtaler, temasider om læringsressurser og teknologi på det spesialpedagogiske området.

Statped utvikler også nye digitale læremidler og nye undervisningsformer og har et særlig ansvar for materiell overfor elever med hørselsvansker, synsvansker og elever med behov for alternativ og supplerende kommunikasjon.

Statped tilrettelegger årlig nærmere 140 nye lærebøker pedagogisk enten i punktskrift eller som lydbok. Statped låner årlig ut om mellom 30 000 og 50 000 lydbøker og selger nærmere 7000 læringsressurser årlig gjennom nettbutikken.

Vi bidrar også til universell utforming av læremidler og utvikling av spesialpedagogiske læremidler fra forlag og andre produsenter av læremidler.

Vi har beveget oss over i en tid der det finnes en mengde digitale muligheter i ordinære verktøy som nettbrett, pc-er, apper, smartklokker og vanlige programmer. Dette bygger ned terskelen for inkluderende opplæring. Alle elevene kan bruke de samme verktøyene – men på ulik måte og med ulik tilrettelegging. Vanlige verktøy har unike muligheter for å utnyttes og tilpasses slik at de blir gode spesialpedagogiske verktøy.

I en vurdering av hva som fremmer og styrke en inkluderende praksis i framtidens barnehage og skole, bør teknologi være et sentralt element. Statped har på dette området allerede sentrale oppdrag og en etterspurt kompetanse.

Et inkluderende læringsmiljø

Vi viser til rapporten *Nærskoleprinsippet og inkludering av barn med særskilte opplæringsbehov i grunnskolen* (Agenda Kuapang 2017). Rapporten bekrefter informasjon til Statped fra brukerorganisasjoner om at stadig flere elever får skoletilbud utenfor klasseromsfellesskapet, og at det er store forskjeller mellom kommunene i hvordan de forvalter lov og forskrift om opplæring for elever med særskilte opplæringsbehov. Statpeds kunnskap og kompetanse innen inkludering av elever med behov for tilpasning vil kunne bidratt til å snu denne tendensen.

Statped ivaretar skoleeierskapet på vegne av for Skådalen skole for døvblindfødte i Oslo Utdanningsdirektoratet. A.C. Møller skole for hørselshemmede ble overført til Trondheim kommune 01.07.2017. For å sikre at døve og sterkt tunghørte elever fortsatt skal få god tegnspråkopplæring har Statped etablert en god og robust deltidsopplæring. I løpet av 2016 mottok 156 elever deltidsundervisning. Dette er en økning fra 151 elever i 2015. Antall elever med deltidsopplæring som mottar fjernundervisning har økt fra 2015- 2016. Fjernundervisning bidrar til at elevene kan få opplæring uten å være for lenge borte fra klassen. Foreldre og søsken får også ett tilbud om opplæring i tegnspråk.

Inkludering forutsetter oppdatert kunnskap

Målet med FoU-virksomheten er at Statped aktivt skal utvikle og implementere forskningsbasert kunnskap som grunnlag for tjenesteutvikling. Statped jobber for å ligge i forkant av utviklingen av kunnskap og kompetanse innen det spesialpedagogiske fagområdet og på den måten være en tydelig og tilgjengelig leverandør av spesialpedagogiske tjenester til kommuner og fylkeskommuner i framtida.

Statped tar initiativ til og gjennomfører forsknings- og utviklingsprosjekter både i egen regi og i samarbeid med universiteter, høyskoler og andre samarbeidspartnere. Dette arbeidet sees i sammenheng med Utdanningsdirektoratets arbeid innenfor forskningsfeltet.

Statped er tett på praksisfeltet og har samtidig 23 ansatte med formell forskerkompetanse og flere som er i ferd med å avslutte PhD- utdanning. Denne kombinasjonen gir en unik mulighet til å utvikle forskningsbaserte tjenester som er tilpasset brukernes behov.

Sammen med universiteter og høyskoler har Statped samarbeid om flere FoU-prosjekter. Statped bidrar inn i flere utdanninger gjennom forelesninger, veiledning, praksisplasser og gjennomføring av utdanninger. Statped bidrar i utdanninger ved følgende utdanningsinstitusjoner:

Universitet/høyskole	Emne
UIT Det arktiske universitet	Spesialpedagogikk, logopedi, lærerutdanning, barnehagelærerutdanning, pedagogikk
Nord Universitet	Logopedi, spesialpedagogikk, vernepleie, ASK og barnehagelærerutdanningen.
NTNU	Spesialpedagogikk, audiopedagogikk, synspedagogikk, audiografi, logopedi, lærerutdanning, vernepleie
Høgskolen Dronning Mauds Minne	Barnehagelærerutdanning, spesialpedagogikk, ASK
Høgskulen i Volda	Spesialpedagogikk
Høgskolen i Molde	Vernepleie
Høgskulen på Vestlandet	Tegnspråk, tilpasset opplæring,
NLA Norsk lærerakademi	Spesialpedagogikk, barnehagelærerutdanning, lærerutdanning
Universitetet i Bergen	Logopedi, helsefag
Universitetet i Stavanger	Flerspråklighet
VID vitenskapelig høyskole	Spesialpedagogikk
Høyskolen i Oslo og Akershus	Lærerutdanning, tegnspråk, spesialpedagogikk, språk og talevansker, digitale lære og hjelpemidler
Høgskolen i Innlandet	Spesialpedagogikk
Høgskolen i Sørøst Norge	Optometri, ASK, synsrehabilitering og synspedagogikk, audiografi, spesialpedagogikk
Høgskolen i Østfold	Spesialpedagogikk
Universitetet i Oslo	Lingvistikk, spesialpedagogikk, psykologi, pedagogikk, psykisk helse
Universitetet i Agder	Lærerutdanning, matematikk, vernepleie
Høgskolen Diakonova	Logopedi, audiopedagogikk
Universitet I Groningen, NL	Kombinerte syns- og hørselstap og døvblindhet.

Vi gjør kunnskap tilgjengelig

Arbeidet med å utvikle Statped.no har vært viktig i arbeidet med kunnskapsspredning. Nettstedet er en ressurs- og kompetanseportal som tilbyr relevant faglig informasjon og veiledningsmaterieil til PPT, barnehager, skoler, foreldre og andre interesserte. Nettstedet tilbyr dem å bruke Statpeds kunnskap til å bygge sin egen kompetanse. Informasjon om Statpeds tjenester er blitt lettere tilgjengelig digitalt, og en nettbutikk hvor det er enkelt å få oversikt over og bestille læringsressurser fra Statped er etablert.

Statped arrangerer fire årlige konferanser; en brukerkonferanse, en konferanse om spesialpedagogikk og teknologi, en konferanse på det spesialpedagogiske området og en konferanse for ledere i PPT. Ett annet viktig virkemiddel for å bidra til kunnskaps- og kompetansespredning er å holde kurs. I 2016 var det om lag 8 700 deltagere på kurs arrangert av Statped. For at flere skal få enkel tilgang til å delta på kurs er vi i gang med å utvikle e-læringskurs.

Statped bruker sosiale medier aktivt, særlig Facebook. Dette er en svært effektiv kanal for å nå både brukere, ulike samfunnsaktører og ansatte i barnehager og skole. Vi bruker den til å fremme nytt og relevant innhold fra Statped.no som et tilbud til alle som vil holde seg oppdatert om særlig tilrettelagt opplæring.

Andre viktige kommunikasjonskanaler er Statped Magasinet, kronikker og bidrag til Forskning.no.

Vi samhandler med brukerne

Brukermedvirkning og samarbeid med brukernes interesseorganisasjoner står sentralt i arbeidet med å utvikle Statpeds tjenester. Statped har brukermedvirkningsorganer på både nasjonalt og regionalt nivå, samt på alle fagområder. I brukermedvirkningsforaene får Statped innspill på og viktig informasjon om hvordan Statped som etat oppleves fra et brukerståsted, men også om hvilke utfordringer brukergruppene står ovenfor i arbeidet med tilrettelegging og mestring. Statped erfarer at vårt etablerte brukermedvirkningssystem bidrar svært positivt til å utvikle Statpeds tjenester, men også som en arena for kunnskapsdeling om hvilke utfordringer brukergruppene står ovenfor i arbeidet med tilrettelegging og mestring.

Samarbeid i sektoren fremover

Flere av utfordringene nevnt ovenfor krever samarbeid i sektoren. Det er behov for at de ulike delene av det statlige virkemiddelapparatet i sine tildelingsbrev får like føringer som forplikter til samarbeid og koordinerte tiltak overfor kommuner og fylkeskommuner. Det er viktige å understreke behovet for tettere samarbeid både i opplæringssektoren og mellom sektorer som utdanning og helse. At en større del av tjenestene fra Statped leveres digitalt vil også bidra til å minske barrierene som oppstår på grunn av geografisk avstand og reisekostnader, og dermed bidra til et likeverdig tjenestetilbud.